

ULUSLARARASI DERS KİTAPLARI VE EĞİTİM MATERYALLERİ DERGİSİ (IJOTEM)



<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijotem>

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Atasözlerinin İncelenmesi: Yaratıcı Düşünmeyi Destekleme Aracı Olarak Atasözleri

Emrah KARACA¹

Milli Eğitim Bakanlığı

karaca-26@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0001-5369-1704

Ata PESEN²

Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim
Bilimleri Bölümü

atapesen@siirt.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-1676-7444

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Alınma tarihi: 17.03.2023

Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 17.05.2023

Kabul edilme tarihi: 28.05.2023

Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 28.05.2023

Alıntı: İlkokul dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında yer alan atasözlerinin incelenmesi: Yaratıcı düşünmeyi destekleme aracı olarak atasözleri. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 6(1), 18-40.

İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Atasözlerinin İncelenmesi: Yaratıcı Düşünmeyi Destekleme Aracı Olarak Atasözleri

Emrah Karaca¹

Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen

Ata Pesen²

Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

ÖZ

Araştırma Makalesi

Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğretiminde sıkça kullanılan atasözlerinin ilkökul 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki varlığına ilişkin bir tespit yapmak ve ders kitabında yer alan atasözlerini öğrencilerin yaratıcı düşünme becerisini destekleme açısından incelemektir. Nitel modelde tasarlanan araştırmada 4. sınıf Türkçe ders kitabı doküman analizi yoluyla incelenmiştir. Çalışma sonucunda 4.sınıf Türkçe ders kitabında 29 atasözüne yer verildiği ve atasözlerine daha çok etkinlikler kısmında yer verildiği saptanmıştır. İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan atasözleri yaratıcılık açısından değerlendirildiğinde gerek atasözlerinin içerdiği anlam gerekse atasözleri ile ilgili etkinliklerin yerine getirilmesi sürecinde yaratıcılığa ve yaratıcı düşünmeye oldukça az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın sonunda uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik öneriler sunulmuştur.

Alınma Tarihi:
17.03.2023
Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 17.05.2023
Kabul edilme tarihi: 28.05.2023
Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 28.05.2023

Anahtar Kelimeler: Türkçe, atasözleri, yaratıcılık, yaratıcı düşünme, ders kitabı.

¹ Sorumlu yazar iletişim bilgileri:
Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen
karaca-26@hotmail.com
Orcid ID: 0000-0001-5369-1704

² Doç. Dr.
atapesen@siirt.edu.tr
Orcid ID: 0000-0003-1676-7444

Examining The Proverbs in The Primary School 4th Grade Turkish Textbook: Proverbs as a Means to Support Creative Thinking

Emrah Karaca¹

Republic of Türkiye Ministry of National Education

Ata Pesen²

Siirt University, Faculty of Education, Department of Educational Sciences

Abstract

The purpose of this study is to determine the existence of proverbs that are frequently used in Turkish teaching in the primary school 4th-grade textbook and to examine the proverbs in the textbook in terms of supporting students' creative thinking skills. In the research designed in the qualitative model, the 4th-grade Turkish textbook was examined through document analysis. As a result of the study, it was determined that 29 proverbs were included in the 4th grade Turkish textbook and they were mostly included in the activities section. When the proverbs in the primary school 4th-grade Turkish textbook were evaluated in terms of creativity, it was concluded that there is very little place for creativity and creative thinking in the process of performing the activities related to the proverbs and the meaning of the proverbs. At the end of the study, suggestions for practitioners and researchers were presented.

KeyWords: Turkish, proverbs, creativity, creative thinking, textbook

Research Article

Received: 17.03.2023

Revision received:
17.05.2023

Accepted: 28.05.2023

Published online:
28.05.2023

¹ Corresponding author:

Teacher

karaca-26@hotmail.com

Orcid ID: 0000-0001-5369-1704

² Assoc. Prf. Dr.

atapesen@siirt.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-1676-7444

Giriş

Eğitim, bireylerin yalnızca bilgili olmasını değil, aynı zamanda yaratıcı düşünürler olmasını amaçlar (Wang, 2012). Nitelikli bir eğitimin çıktıları arasında değerlendirilen yaratıcı düşünme becerisi toplumların gelişimleri ile varlıklarını sürdürmelerinde önemli bir role sahiptir. Bu devamlılığın sürdürülebilmesi yeni buluşlara ve fikirlere bağlıdır (Karaçelik, 2009). Toplumların gelişimini sağlayan keşifler ve buluşlar, yaratıcı düşünme becerisinin ve yaratıcı problem çözenin bir ürünü olarak ortaya çıkar (Senemoğlu, 2009). Yaratıcılık, problemlere karşı duyarlılık, soru sorarak çözümü kolaylaştırmak, problemin çözümüne dair olası çözüm önerileri sunmak, problemi geniş bir perspektiften değerlendirmek ve alışılmamışın dışında farklı fikirler üretmek olarak tanımlanır (Karakuş, 2001).

Torrance (1965, 1966, 1988), yaratıcılığı; sorunları tanımlama, tahminlerde bulunma, yeni fikirler üretme ve sonuçları iletme yeteneği olarak tanımlarken Duffy (1998) ise yaratıcılığı, olayları ve durumları yeni ve orijinal şekillerde görme, sorunları çözmek için geleneksel olmayan yaklaşımlarla düşünerek benzersiz ve aynı zamanda orijinal bir şey yaratmak şeklinde tanımlamıştır (Wang, 2012). Tanrısal bir yeti olarak algılanmakta olan yaratıcılığın sanatçılarda, mimarlarda, yaratıcı kişiliğe sahip bireylerde rastgele ortaya çıktığına dair bir anlayış hâkim olsa da durum bunun tam tersidir. Nitekim yaratıcılık; eğitimle geliştirilebilen, içinde bulunduğu sosyokültürel çevre ile yakından ilişkili olan, doğası gereği her insanda belli bir seviyede var olan (Ceylan & Savi, 2003) ve insanın dünyayı inşa etme süreçleriyle ilgili gündelik bir olgudur (Tanggaard, 2013). Bu durumun anlaşılmasıyla beraber eğitimin tüm kademelerinde, bireylerde var olan yaratıcılığın artırılması ve yaratıcı düşünme becerisine sahip bireylerin yetiştirilmesi bir hedef hâline gelmiştir (Yeşilyurt, 2020). Nitekim Türkçe Dersi Öğretim Programının 'Özel Amaçlar' başlığı altında; "Birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar kazanımların yapısı ve hiyerarşisi, öğrencilerin temel dil becerilerinin yanı sıra üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacak şekilde düzenlenmiştir" (MEB, 2019, s. 8) şeklinde yer alan ifade, öğrencilerin temel dil becerilerinin yanı sıra üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmelerine vurgu yapmaktadır. Bu ifadeden anlaşılacağı üzere Türkçe öğretimi sadece dil ve anlatım eğitimi değil bunun yanı sıra üst düzey bilişsel becerilerin eğitim ve öğretimine de dikkat çekmektedir. Üst düzey düşünme becerisi dendiğinde akla gelen becerilerden birisi de yaratıcı düşünme becerisidir.

Eğitim ve ğretim politikalarındaki değişim ve gelişmelerin, benimsenen ğretim anlayışının en iyi yansıdığı ğretim materyali ders kitaplarıdır. Öğrenciler tarafından rahat erişilebilir olması, kazandırılması hedeflenen kazanımı düzenli bir plan içinde ve kademeli olarak öğrencilere sunabilmesi, öğretmenlere dersin işlenmesi aşamasında yardımcı rol üstlenmesi (Tenekeci & Dursun, 2019), ğrencilerin okula başladıkları andan itibaren karşılaştıkları en temel eğitim materyallerinden biri olması (Gümüőğlu, 2008), bilgilerin direkt olarak sunulabilmesi, sürekli ve istenildiğinde tekrar kullanılabilmesi ve sözel öğretimin eksik bıraktığı kısımları tamamlayabilmesi sebebiyle ders kitaplarının içeriği önem taşımaktadır (Semerci, 2004). Ders kitapları, her ne kadar eğitim ve öğretimin bir parçası olsa da dilin öğretilmesi (Tenekeci & Dursun, 2019) yolu ile de toplumların kültürlerinin aktarımının sağlanmasında da aktif bir role sahiptir. Kitaplar öğrenme öğretme sürecinin vazgeçilmez bir unsuru olduğu gibi düzenlenen içerikleriyle kültürün ve kültürle ilgili metinlerin var olduğu, aktarıldığı ve yaşatıldığı zeminlerdir (Ünveren- Kapanadze, 2018).

Kültür, oldukça geniş içeriğe sahip bir kavram olduğundan yaratıcılık ve yeniliğe yaklaşımlardaki kültürler arası farklılıkların ne olduğu, yaratıcılığın kültürler arasında farklı şekilde nasıl kavramsallaştırıldığı tartışılan konulardır. Westwood ve Low (2003) kişilik veya bilişsel tarzdaki yaratıcılıkla ilgili olarak kültürler arasındaki sistematik farklılıklar hakkında kesin ifadeler kullanılmasını sağlayacak yeterli kanıt olmadığını; karmaşık psikososyal bir süreç olarak kültürün, yaratıcılığın çok sayıda göze çarpan boyutundan sadece bir tanesi olduğuna vurgu yapmaktadır. En iyi ifade ile kültürler, kendi sistemleri ve bu belirli sistemlerin gereklilikleri bağlamında yaratıcı ve yenilikçidir.

Öte yandan düşünme becerilerinin dil gelişimi ile yakından ilişkili olması (Piaget, 2002; Vygotsky, 1986) ve yaratıcı düşünmenin okuma ve yazma becerileri ile ilişkili olması (Smith vd., 2000; Sak, 2004; Scanlon, 2006; Sturgell, 2008; McVey, 2008), kültürel ve eğitimsel faktörlerin yaratıcılığı etkilediğini ve yaratıcılığın ğretim faaliyetleri ile geliştirilebileceğini (Straus ve Straus, 1968; Torrance, 1987; Torrance, 1988; Rudowicz vd., 1995; Neethling, 2000; Niu ve Sternberg, 2003) ortaya koymaktadır (Wang, 2012). İnsan hayatındaki önemli unsurlardan olan ve kültürün alt boyutlarından biri olan dil, toplumların geçmişine ait, tarihten izler taşıyan ve toplumların geleceğine yön veren yazılı ve sözlü kültür öğelerini içinde barındırır. Toplumların hemen hepsinde kendi kültürlerinden izler taşıyan ve orada anlam bulan atasözleri yer almaktadır (Kaban & Bulut, 2020). Atasözleri kültürün en önemli alt boyutlarından biridir (Ceylan, 2021). Toplumların somut olmayan kültürel mirasının taşıyıcısı olan atasözleri, toplumun doğal ve sosyolojik olaylarla ilgili değerlerini

ortaya koyan kısa, özlü, geleneksel anlatımlardır (Girmen, 2013). Atasözleri toplumun inancına, dünyaya bakışına, hayata dair anlayışına ve kavrayışına, Tanrı-insan, insan- tabiat vb. arasındaki yaklaşıma ve ilişkiye ışık tutar. İnsan kendini ve kendi dışındakileri nasıl algılasa atasözleri de bu durumu yansıtır (Altaylı, 2010).

Uzun yıllar edinilen tecrübelerin sonucunda oluşan ve kullanıldığı sayısız yolla toplumların yaratıcılığını yansıtan (Akinmade, 2012) atasözleri, mecazlı anlamlarıyla iletişimde verilmek istenen mesajlara anlam katmaktadır (Dik, 2010). İnsanların davranışını veya düşüncesini yönlendirmek ve rehberlik etmek için kullanılan atasözleri; pek çok toplumda, özellikle çatışmaların, anlaşmazlıkların ve yanlış anlamaların çözümü sırasında nefretin olduğu yerlere barış getirmek, incinmenin olduğu yerde bağışlamayı kolaylaştırmak, şüphenin olduğu yerde inancı doğurmak, insan ilişkilerinde, faaliyetlerinde ve etkileşimlerinde karanlığın olduğu yere ışık, umutsuzluğun olduğu yere umut getirmek için kullanılır (Akinmade, 2012).

Somut olmayan kültürel mirasın ayrılmaz bir parçası (Načisčione, 2020) olan atasözleri aynı zamanda didaktik eser olmalarıyla eğitimde çokça kullanılan yazılı metinlerdir (Bulut, 2013). Atasözleri nesilden nesle aktarılırlar ve bir halkın uzun süreli ortak hafızasında saklanarak dillerinin ve kültürlerinin bir parçasını oluştururlar (Načisčione, 2020). Bu nedenle Türkçe dersinde ve diğer disiplinlerin öğretiminde toplumların genel ahlaki norm ve yargılarının, toplumsal bakış açısının öğrencilere öğretiminde eğitim ortamlarında atasözlerine sıkça yer verilmektedir (Kaban & Bulut, 2020).

Eğitim faaliyetleriyle, yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerisi geliştirilebildiği gibi doğru planlanmayan ortamlardan, bireyden ve öğretmenden, toplumun hâkim anlayışından, ders materyallerinden ve içerikten kaynaklanan sebeplerden ötürü yaratıcılığın gelişimine engel de olunabilmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda özellikle derslerde kullanılan ders kitapları ve kitapların içeriğinde yer alan metinler yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesi açısından önemlidir. Nitekim Wang (2012) ders kitapları aracılığı ile gerçekleştirilen okuma ve yazma etkinliklerinin, yaratıcı düşünmeyi destekleyen etkinliklerle sezgisel olarak ilişkilendirildiğini ve bunun başlıca nedeninin, okuma ve yazmanın genellikle eleştirel, analitik ve kendini ifade etme yeteneklerinin yanında kendini keşfetme duygusu gerektirmesi olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla okuma metinlerinin yaratıcı fikirlerin yeşermesi için bol miktarda kaynak sağlaması beklenmektedir. Bu kaynaklardan biri olan ve bilişsel anlamda, dünyayı ve insan deneyimini kavramsallaştırma biçimlerinden biri olan atasözleri, aslında orijinal ve taklit edilemez yönü ile figüratif

düşüncenin yaratıcı gelişimini yansıtır. Atasözlerindeki mecazi anlamın genişliği, insan zihninin işleyişini açığa çıkarır ve yaratma becerisini ifşa eder (Načisčione, 2020). Atasözleri, deneyime dayalı gerçeği içeren ve genellikle metaforik bir dille ifade edilen sözler olduğundan, anlamlarla doludurlar ve insan davranışına ilişkin derin bir içgörü gösterirler. Bu nedenle, kitaplarda gömülü olan bu hazineler, öğrencilerimizin düşünce ve duygularını ifade etmeleri de motive edici birer unsur olarak kullanılmalı ve öğrencilere atasözlerinde gömülü olanlarla kendi yaşam deneyimlerini karşılaştırarak kendilerini ifade etmelerine fırsat verilmelidir (Baw, 2010).

Uluslararası literatür incelendiğinde Marni, Aliman, Septia ve Alfianika (2019); Endonezya’da lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada Minangkabau atasözleri ile desteklenmiş dil ve coğrafya derslerinin öğrencilerin eleştirel düşünme ve uzamsal düşünme becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır. İngilizce ve Karakalpak dillerindeki bazı atasözlerini dilbilimsel inceleme yoluyla karşılaştıran Utebaev ve Sarsenbaeva (2021); milletlerin tecrübelerini, tarihlerini, yaşam biçimlerini, kültürlerini ve gelişimlerini yansıtan atasözlerini incelemenin, öğrencilerin dil-kültürel yeterliliklerini geliştirmenin etkili yollarından biri olarak kabul edildiğini belirtmektedir. O’Rourke ve Ellis (2010) yaratıcı yazma becerisini geliştirmek için İnci Küpeli Kız ve Hollanda Atasözleri ile birlikte görsel çerçeveleme teorisini kullanmış, öğrencilerin atasözlerinde yakalanan deneyimler ile kendi deneyimleri arasında bağlantı kurabildiklerini belirlemiştir. Bunun yanında öğrencilerin kendi deneyimleriyle bağlantı kurabilecekleri görsel bir ipucu kullanmalarının, yaratıcı yazma sürecine katılımı teşvik ettiğini ve yaratıcılığı geliştirmek için etkili bir yöntem olduğunu keşfetmiştir.

Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiğinde, Türkçe Öğretiminde Yaratıcı Düşünmeyi Geliştirme Bakımından Nasrettin Hoca Fıkraları (Temizkan, 2011), Türkçe Öğretiminde Hayal Gücü ve Yaratıcılık Eğitimi (Ünveren-Kapanadze, 2018), Türkçe Eğitiminde Yaratıcı Yazma Becerilerinin Geliştirilmesi ve Küçürek Öykü (Demir, 2013) çalışmaların yanı sıra; Atasözlerinde Eleştirel Düşünme Unsurları: Türkçe Ders Kitapları (Batur ve Soyucok, 2019), Atasözlerinde Adil Dünya İnancı (Dik, 2010), Atasözleri ve Deyimlerde İmgelem (Sağlam, 2001), Türk Kültüründe İnanın Atasözleri Bağlamında İncelenmesi (Ceylan, 2021), Türkçe Eğitiminde Atasözleri ve Değerler Eğitimi (Girmen, 2013) gibi çalışmaların yapıldığı görülmüştür. Türkçe öğretiminde sıklıkla kullanılan atasözlerinin içeriğinin yine Türkçe Dersi Öğretim Programı özel amaçları arasında yer alan

üst düzey düşünme becerilerinden yaratıcı düşünme becerisini destekleyici/engelleyici anlam ve ifadeleri olup olmadığını ortaya koyan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Yaşamı, evreni, kendimizi ve dünyamızın birçok harikasını düşündüren zamansız sözler (Baw, 2010) olan atasözlerini dikkatli bir şekilde incelemek, öğrencilerin hem yaratıcı hem de eleştirel düşüncelerine yardımcı olma konusunda yararlı olabilir. Dolayısıyla bu çalışma, İlkokul Türkçe 4.sınıf kitabında yer alan atasözlerini yaratıcılık açısından değerlendirme amacıyla işe koşulmuştur. Alan yazında bu tür bir araştırmaya rastlanmamış olması, bu araştırmanın alana getireceği katkı açısından önemli kabul edilebilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı İlkokul Türkçe 4. Sınıf Ders Kitabı'nda yer alan atasözlerinin yaratıcılık, yaratıcı düşünme becerisi açısından analiz edilerek destekleyici/engelleyici anlamlarını yorumlanmaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Dördüncü sınıf Türkçe kitabında yer alan atasözlerinin temalara göre dağılımı nasıldır?
2. Dördüncü sınıf Türkçe kitabında yer alan atasözlerinin kullanım yerine göre dağılımı nasıldır?
3. Dördüncü sınıf Türkçe kitabında yer alan atasözlerinin vurguladıkları kavramlar nelerdir?
4. Dördüncü sınıf Türkçe kitabında yer alan atasözleri anlam açısından yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerisini desteklemekte midir?

Yöntem

Model

Nitel bir çalışma olarak desenlenen bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgularla ilgili bilgiler içeren yazılı metinlerin analizini kapsar. Dokümanlar nitel araştırmalarda etkili bir biçimde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarından (Yıldırım & Şimşek, 2018). Doküman incelemesi; günlükler, mektuplar, toplantı tutanakları, kitaplar ve gazeteler, dergiler ve broşürler, etkinlik programları, kılavuzlar, haritalar ve çizelgeler ve fotoğraf albümleri gibi (Bowen, 2009) pek çok basılı ve elektronik materyallerin titizlikle incelemesi,

değerlendirmesi veya yorumlanması için sistematik bir prosedür olarak tanımlanmaktadır (Armstrong, 2021; Wach, 2013).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama kaynağı olarak, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı kurul kararı ile 2019-2020 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilen Koza Yayınlarına ait "4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı" kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin toplanması sürecinde, ders kitabının; hazırlık, dinleme/izleme, serbest okuma, etkinlik, okuma metinleri, sonraki derse hazırlık ve tema değerlendirme çalışmaları araştırmacılar tarafından ayrı ayrı taranmış, kitapta yer alan atasözleri belirlenmiştir. Belirlenen atasözleri araştırmanın alt problemlerine uygun bir şekilde değerlendirilerek tablolar oluşturulmuştur. Ayrıca Ders kitabında yer alan atasözlerinin anlamları Türk Dil Kurumunun sitesinde yer alan "Atasözleri ve Deyimler" sözlüğünden yararlanılarak elde edilmiştir.

Bu araştırmada veriler, nitel veri analizi yöntemlerinden betimsel analiz ile çözümlenmiş ve değerlendirilmiştir. Temel amacı, elde edilen bulguları düzenleyerek ve yorumlayarak okuyucuya sunmak olan betimsel analizde elde edilen veriler, sistematik ve açık biçimde betimlendikten sonra betimlemeler açıklanıp yorumlanarak ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Araştırmada elde edilen verilerin sistematik bir şekilde özetlenmesini sağlayan bir yöntem olarak tercih edilen (Büyüköztürk vd. 2016) betimsel analiz ile kavramlar arası ilişkiler belirlenebildiği gibi yeni kavramlar da oluşturulabilir (Creswell, 2013; Maxwell, 2008).

Geçerlik ve Güvenirlilik

Araştırmanın geçerliliğini sağlamak için uzman incelemesi iki biçimde yapılabilir. Bunlardan ilki uzmanın araştırmacı ile değerlendirme toplantısı yapmasıdır. Toplantıda araştırmacı, tüm süreci sözel olarak uzmana aktardıktan sonra topladığı veriler ile elde ettiği sonuçları göstererek yaklaşımının ve düşünme biçiminin geçerliliğini uzman ile değerlendirir. Karşılıklı tartışarak sürece dair uzmanca geri bildirimler verilir. İkinci yöntemde ise araştırmacı araştırma desenine, verilerin analizine ve sonuçların yazıya geçirilmesine dair tüm

dokümanları uzmana gönderir. Uzman gerekli incelemeyi yaparak geri bildirimde bulunur (Yıldırım & Şimşek, 2018). Bu araştırmada geçerliliği sağlamak için her iki yöntem de işe koşulmuş, uzmanca ifade edilen geri bildirimler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Ayrıca atasözlerinin yaratıcılığı ne ölçüde desteklediğini belirlemek için atasözlerinin yer aldığı kısım (metin içi/etkinlik) göz önünde bulundurularak araştırmacılar ayrı ayrı değerlendirme yapmıştır. Yapılan değerlendirmeler araştırmacıların ortak görüşleri çerçevesinde sunulmuştur. Atasözleri yaratıcılık unsurları açısından değerlendirilirken yaratıcılık için gerekli olan ürün, kişi, süreç, çevre (Aktamış & Ergin, 2006) açısından incelenmiştir. Ayrıca yaratıcı düşünme becerisi olan bireylerin özellikleri olan; olaylara herkesten farklı bakabilme, ortaya çıkan durumun sebebini farklı bir sebebe bağlama, sorunlara pratik çözümler getirme, daha önce aralarında bir bağ kurulmamış olaylar, durumlar arasında bağ/ilişki kurma, ayırt edicilik, özgünlük ve üreticilik boyutunda yeni ürünler ortaya koyma, kimsenin aklına gelmeyen düşünme, görmediğini görme, yeni bir yöntem ya da teknik icat etme (Temizkan, 2011) zihinde canlandırabilme, hayal edebilme (Ünveren-Kapanadze, 2018) özelliklerine yaptığı vurgu dikkate alınmıştır.

Araştırmada açık kaynaklar kullanıldığından etik kurul iznine başvurulmamıştır.

Araştırmanın Sınırlılığı

Yaratıcı düşünmeyi destekleme aracı olarak atasözlerinin Türkçe ders kitaplarında nasıl yer aldığı araştırmak amacıyla yapılan bu araştırma Talim Terbiye Kurulu tarafından 2019-2020 eğitim-öğretim yılında okullarda ders kitabı olarak okutulması kararlaştırılan Türkçe dersi 4. sınıf ders kitabı ile sınırlıdır.

Bulgular

İlkokul Türkçe 4.sınıf ders kitabında yer alan atasözlerinin temalara göre dağılımına ilişkin bulgular tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Atasözlerinin Temalara Göre Dağılımı

Tema	Atasözleri	N	%
Çocuk Dünyası	Dost acı söyler	3	10,4
	Dost kara günde belli olur		
	Dostun attığı taş baş yarmaz		
Millî Mücadele	Komşu komşunun külüne muhtaçtır*	2	6,9

ve Atatürk	Erken kalkan yol alır		
Erdemler	Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar Yalancının evi yanmış kimse inanmamış* Doğru söz yemin istemez Doğru bilinmeyince eğri bilinmez Yalancının mumu yatsıya kadar yanar Yalancının evi yanmış kimse inanmamış* Ardıcın közü olmaz, yalancının sözü olmaz.	7	24,1
Milli Kültürümüz	Anlatılışa göre verirler fetvayı Acele işe şeytan karışır Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur Allah gümüş kapıyı kapatsa altın kapıyı açar Hamama giren terler Ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölür Arpa eken buğday biçmez Komşu komşunun külüne muhtaçtır Bir elin nesi var iki elin sesi Üzüm üzüme baka baka kararır* Yuvarlanan taş yosun tutmaz	11	37,9
Doğa ve Evren	-	-	-
Sanat	Bir varmış, bir yokmuş Damlaya damlaya göl olur Ağaç yaşken eğilir Sakla samanı gelir zamanı Vakit nakittir Üzüm üzüme baka baka kararır*	6	20,7
Birey ve Toplum	-	-	-
Bilim ve Teknoloji	-	-	-
Toplam		29	100

*2 kez yer alan atasözlerini ifade etmektedir.

Tablo 1 incelendiğinde İlkokul Türkçe 4. sınıf dersi kitabı; “Çocuk Dünyası, Millî Mücadele ve Atatürk, Erdemler, Millî Kültürümüz, Doğa ve Evren, Sanat, Birey ve Toplum, Bilim ve Teknoloji” temalarından oluşmaktadır. Türkçe 4. sınıf ders kitabında 26 farklı atasözünün 29 kez kullanıldığı saptanmıştır. Bu atasözlerinden "Komşu komşunun külüne muhtaçtır, Üzüm üzüme baka baka kararır" atasözlerinin iki ayrı temada; “Yalancının evi yanmış kimse inanmamış” atasözünün aynı tema içinde iki kez kullanıldığı görülmektedir. Temalar arasında en çok atasözünün yer aldığı tema “Millî Kültürümüz” temasıdır (N=10,

%37,9). "Doğa ve Evren, Birey ve Toplum, Bilim ve Teknoloji" temalarında hiç atasözünün yer almadığı görülmektedir. Ders kitabının farklı temalarında yer alan atasözlerine ilişkin görsellerden bazıları aşağıda verilmiştir:

Görsel 1. Çocuk Teması (s. 27)

9. Etkinlik

"Sonraki Ders Hazırlık" aşamasında sızden istenen çalışma sonucunda, defterinize yazdığınızı arkadaşlarınıza okuyunuz. Bu sözleri ve aşağıda verilen atasözlerini de göz önünde bulundurarak arkadaşlığın ve dostluğun önemini anlatan bir konuşma yapınız.

Dost acı söyler. Dost kara günde belli olur. Dostun attığı taş baş yarmaz.

Görsel 2. Millî Mücadele Teması (s. 65)

Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, ünlem işareti vb.) tırnak içinde kalır:

"Komşu, komşunun külüne muhtaçtır." der bir atasözümüz.

Görsel 3. Erdemler Teması (s. 98)

4. Etkinlik

Atalarımızın uzun deneyimleri sonucunda, öğüt vermek, tecrübelerini aktarmak için söyledikleri özlü sözlere atasözü diyoruz. Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir ve mutlaka bir olay sonucunda söylenmiştir. Atasözleri gerçek anlamda kullanılabileceği gibi mecaz anlamında da kullanılabilir.

"Beş Kuruşun Ağırlığı" metninin ana fikrini en iyi yansıtan atasözünü işaretleyiniz.

Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar. Doğru söz yemin istemez.

Yalancının evi yanmış, kimse inanmamış. Doğru bilinmeyince eğri bilinmez.

Görsel 4. Erdemler Teması (s. 100)

9. Etkinlik

İçinde aşağıdaki atasözlerinden en az birinin geçtiği "yalan" konulu bir hikâye yazınız. Hikâyenizde hayali unsurlara da yer veriniz.

Yalancının mumu, yatsıya kadar yanar.
Yalancının evi yanmış, kimse inanmamış.
Ardıcın közü olmaz, yalancının sözü olmaz.

Görsel 5. Milli Kültürümüz Teması (s. 111)

4. Etkinlik

Nasrettin Hoca fıkraları gibi atasözlerimiz de insanlara hatalarını bir daha yapmamaları için öğütlerde bulunur.

Atasözlerinin birçoğu yazıldığı anlamda değil, mecaz anlamda kullanılmaktadır. Bu tür atasözlerinde kelimelerin anlamlarıyla iletmek istediği mesaj arasında farklılık vardır.

Aşağıdaki atasözlerini okuyunuz. Mecaz anlamdaki atasözlerinin yanlarına "Mecaz", gerçek anlamda kullanılan atasözlerinin yanlarına da "Gerçek" yazınız.

Acele işe şeytan karışır. _____

Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur. _____

Allah gümüş kapıyı kaparsa altın kapıyı açar. _____

Hamama giren terler. _____

Ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölür. _____

Arpa eken buğday biçmez. _____

Komşu komşunun külüne muhtaçtır. _____

Bir elin nesi var iki elin sesi. _____

Üzüm üzüme baka baka kararır. _____

Yuvarlanan taş yosun tutmaz. _____

Görsel 6. Sanat Teması (s. 176)

Aşağıdaki atasözlerini, anlamlarıyla eşleştiriniz.

1. Sakla samanı gelir zamanı. _____

2. Vakit nakittir. _____

3. Üzüm üzüme baka baka kararır. _____

arkadaşlık
tutumluluk
çalışkanlık

İlkokul Türkçe 4. sınıf ders kitabında yer alan atasözlerinin kullanım yerlerine göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Atasözlerinin Kullanım Yerine Göre Dağılımı

Kullanım Yeri	N	%
Metin İçinde	3	10,4
Etkinlikler Kısmında	26	89,6
Toplam	29	100

Tablo 2 incelendiğinde İlkokul Türkçe 4. sınıf dersi kitabında yer alan atasözlerinin %89,6'sının kullanım yerinin etkinlikler kısmında olduğu görülmektedir(N=26). Geriye kalan %10,4'lük dilimi oluşturan atasözlerinin metin içinde kullanıldığı görülmektedir(N=3).

Türkçe 4. sınıf ders kitabında yer alan atasözlerinin vurguladığı kavramlara ilişkin dağılım Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Atasözlerinin Vurguladığı Kavramlara İlişkin Dağılım

Konular	Atasözleri	N	%
Dostluk	Dost acı söyler.	3	10,4
	Dost kara günde belli olur.		
	Dostun attığı taş baş yarmaz.		
Yardımseverlik	Komşu komşunun külüne muhtaçtır. *	3	10,4
	Bir elin nesi var iki elin sesi var.		
Zaman Yönetimi	Erken kalkan yol alır.	2	6,9
	Vakit nakittir.		
Dürüstlük	Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.	8	27,6
	Yalancının evi yanmış kimse inanmamış. *		
	Doğru söz yemin istemez.		
	Doğru bilinmeyince eğri bilinmez.		
	Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.		
Sabır	Ardıcın közü olmaz, yalancının sözü olmaz.	1	3,4
	Anlatışa göre fetva verilir.		
Umut	Acele işe şeytan karışır.	2	6,9
	Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur.		
Davranış / Sonuç	Allah gümüş kapıyı kapatırsa altın kapıyı açar.	2	6,9
	Hamama giren terler.		
Öz Güven	Arpa eken buğday biçmez.	1	3,4
	Ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölür.		
Arkadaşlık	Üzüm üzümüne baka baka kararır. *	2	6,9
Çalışkanlık	Yuvarlanan taş yosun tutmaz.	2	6,9
	Bir varmış, bir yokmuş.		

Tasarruf	Damlaya damlaya göl olur. Sakla samanı gelir zamanı.	2	6,9
Eğitim/Yaş	Ağaç yaşken eğilir.	1	3,4
Toplam		29	100

*2 kez yer alan atasözlerini ifade etmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde atasözlerinin vurguladıkları kavramların açısından on iki başlık altında sınıflandığı görülmektedir. Atasözlerinde en fazla işlenen kavramın dürüstlük olduğu görülmektedir (N=8, %27,6). Dürüstlük konusundan sonra en çok yer alan kavramların dostluk (N=3, %10,3) ve yardımseverlik (N=3, %10,3) olduğu görülmektedir. Sabır, özgüven, eğitim/yaş konularının atasözlerinde en az vurgulanan kavramlar olduğu görülmektedir (N=1, %3,4).

Türkçe 4. Sınıf ders kitabında yer alan atasözlerinin yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerisini destekleme açısından dağılımları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Atasözlerinin Yaratıcılık ve Yaratıcı Düşünmeyi Destekleme Açısından Dağılımı

Yaratıcılığı destekleme	
Yaratıcılığı destekleyen	Ağaç yaşken eğilir. Ağaca dayanma kurur, insana dayanma ölür. Allah gümüş kapıyı kapatırsa altın kapıyı açar. Arpa eken buğday biçmez. Bir elin nesi var iki elin sesi var. Doğru bilinmeyince eğri bilinmez. Doğru söz yemin istemez. Dostun attığı taş baş yarmaz. Erken kalkan yol alır. Hamama giren terler. Vakit nakittir. Yuvarlanan taş yosun tutmaz.
Yaratıcılığı engelleyen	Acele işe şeytan karışır. Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.
Nötr	Dost acı söyler. Dost kara günde belli olur. Komşu komşunun külüne muhtaçtır. * Yalancının evi yanmış kimse inanmamış. * Yalancının mumu yatsıya kadar yanar. Ardıcın közü olmaz, yalancının sözü olmaz. Anlatışa göre fetva verilir. Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur. Üzüm üzümüne baka baka kararır. * Bir varmış, bir yokmuş.

	Damlaya damlaya göl olur. Sakla samanı gelir zamanı.
Toplam	29

*2 kez yer alan atasözlerini ifade etmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde Türkçe 4. Sınıf ders kitabında yer alan atasözlerinden 12 tanesinin yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerisini desteklediği, 2 tanesinin yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerisini engellediği ve 12 tanesinin yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerisine herhangi bir katkı sağlamadığı tespit edilmiştir.

Atasözlerinin ders kitabında kullanım şekillerinin öğrencilerin yaratıcı düşünmesine ve yaratıcılık becerilerini ortaya koymalarına imkânlar sunması açısından Tablo 4 ve Tablo 2 birlikte incelendiğinde, ilkökul 4.sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin daha çok etkinlikler kısmında kullanıldığı görülse de etkinliklerin uygulanması sürecinde sadece iki etkinliğin, yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerilerine katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Bu etkinliklerin yönergelerine ilişkin doğrudan alıntılara aşağıda verilmiştir.

“Sizden istenen çalışma sonucunda defterinize yazdığınızı arkadaşlarınıza okuyunuz. Bu sözleri ve aşağıda verilen atasözlerini de göz önünde bulundurarak arkadaşlığın ve dostluğun önemini anlatan bir konuşma yapınız.” (Ataşçi, 2020, 27).

“İçinde aşağıdaki atasözlerinden en az birinin geçtiği 'yalan' konulu bir hikâye yazınız. Hikâyenizde hayali unsurlara da yer veriniz.” (Ataşçi, 2020,100).

Tartışma ve Sonuç

Türkçe Öğretim Programında dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesi, diğer tüm alanlardaki öğrenmelerin, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul edilmektedir (MEB, 2019). Atasözleri tek başlarına edebî bir tür olmasalar da üstlendiği dilin ve kültürün aktarıcılığı rolünden dolayı özellikle söyleyişi kuvvetlendirme, fikirlerimize kuvvetli birer kanıt oluşturma ve az sayıda cümle ile öz ifadeler kurabilme açısından konuşma ve yazma eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında atasözleri ilgi ve merak uyandırma açısından dinleme eğitiminde; metinlerdeki söyleyişleri daha anlamlı hâle getirip, vurgu ve tonlamayı kolaylaştırma açısından da okuma eğitiminde kullanılmaktadır (Baş, 2002). Nitekim alan yazında, dil öğretiminde atasözlerinden yararlanılması gerektiğinden söz eden çalışmalar mevcuttur (Baş, 2002; Bağcı, 2010; İşcan, 2011; Tekşan, 2012; Tepeli & Tekşan, 2012; Bulut, 2013). Temel işlevi; öğretide bulunma, nasihat verme ve yol gösterme olan atasözleri, yüzlerce yıllık tecrübe ve yaşantılar sonucunda toplumun genelinde kabul gören, bireyleri ve toplumu şekillendiren ürünlerdir (Demir, 2018).

Araştırmada ilkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında 29 atasözünün yer aldığı tespit edilmiştir. Ders kitabında yer alan atasözlerinin temalara göre dağılımlarının farklılaştığı tespit edilmiştir. Atasözlerinde vurgu yapılan önemli konuların başında; iklim, yeryüzü şekilleri, bitkiler, nüfus artışı, göçler gibi coğrafi unsurlar olduğu (Yaşar & Öрге-Yaşar, 2010) halde “Doğa ve Evren, Birey ve Toplum, Bilim ve Teknoloji” temalarında atasözlerine hiç yer verilmediği saptanmıştır. En fazla atasözünün ise “Milli Kültürümüz” temasında yer alması atasözlerinin kültürün aktarımında çok önemli rolü olduğuna vurgu yapan çalışmalarla paralellik göstermektedir (Kazıcı, 2008; Esen & Yılmaz, 2011; Bulut, 2013; Turhan-Tuna, 2014; Keklik, 2015; Harbi & Yaşar-Uğurlu, 2018; Ceylan, 2021).

Araştırmada ilkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabında atasözlerine metin içinde ve etkinlikler kısmında yer verilmiş olsa da atasözlerinin daha çok etkinlikler kısmında kullanıldığı tespit edilmiştir. Bilişsel hedeflerden uygulama, analiz ve sentez/yaratma basamağına yönelik çalışmaların etkinlikler yoluyla gerçekleştirilebileceği hesaba katıldığında atasözlerine etkinlikler kısmında yer verilmesi olumludur. İlkokul 4.sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin daha çok etkinlikler kısmında kullanıldığı sonucuna ulaşılmış olsa da etkinlikler incelendiğinde sadece iki etkinliğin, yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye katkı sağladığı tespit edilmiştir. İki etkinliğin uygulaması sürecinde öğrencilerin konuşma ve yazma becerilerini işe koşmaları gerekmektedir. Konuşma kişilerin duygu, düşünce, tasarım ve dileklerini sözle bildirmesidir (Aykaç & Çetinkaya, 2013). Konuşma öncesinde kişinin zihninde çeşitli bağlantılar kurup, kendine özgü bir şekilde ifadelerini karşıya aktardığı bir süreçtir. Yazı yazma ise kişinin kendini keşfetmesi ve öğrenmesi için bir araç görevi görür. Serbest yazı yazma, yaratıcı yazı yazmanın bir biçimi olarak kabul edilir. Serbest yazı yazma anlayışında öğrencilerin hata yapmaktan korkmadan yazı yazmaya cesaretlendirilmesi esas olmalıdır. Birçok düşünce ve hayali unsurun daha önce arasında bağlantı kurulmamış, ilginç ve akıcı şekilde yazıya geçirilmesi yaratıcı yazma becerisini ifade etmektedir (Temizkan, 2010).

Sağlam'a (2001) göre atasözlerinin anlamlarını kavramak ve anlamak oldukça güç bir iştir. Bu yüzden atasözlerini anlamak ve kavramak için metin içinde geçiyor olması gerekir. Atasözlerinin anlamları metnin diğer kısımları ile ilişkilendirildiğinde çözülebilir. Atasözlerinin destan, masal, fıkra, öykü gibi metin içinde yer alması atasözlerini anlaşılır kılmakta aynı zamanda yaratıcılık becerilerinin ortaya konmasına da fırsatlar sunmaktadır. Yaratıcılık becerilerinin gelişmesi ve ortaya çıkarılmasında öykülerin kullanılması, etkinlikleri daha ilgi çekici kılmakta ve öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımını

sağlamaktadır (Yazıcı vd., 2019). Oysa bu çalışmada ilkökul 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan atasözlerinden sadece 3 tanesinin metin içinde kullanılması ders kitabının yaratıcı düşünmeyi destekleme açısından yetersiz olduğunun bir kanıtı olarak kabul edilebilir. Batur ve Soyuçok (2019) benzer şekilde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Türkçe ders kitaplarındaki metin ve etkinliklerde bulunan bütün atasözlerini incelediği çalışmasında kitaplarda yer alan atasözü sayısının az olmasının yanı sıra verilen atasözlerindeki eleştirel düşünce unsurlarının zayıf olduğunu ve eleştirel düşünme basamaklarını yeterince temsil edemediğini belirlemiştir.

Araştırmada ilkökul Türkçe ders kitabında yer alan atasözlerinin vurguladığı kavramlar 12 başlık altında sınıflanmıştır. Atasözlerinde en çok vurgulanan kavramın dürüstlük olduğu tespit edilmiştir. Sırasıyla; dostluk ve yardımseverlik konuları üzerinde en çok durulan kavramlardır. Umut, sabır, arkadaşlık, çalışkanlık, tasarruf, eğitim/yaş, davranış/sonuç, özgüven kavramları da atasözlerinde vurgulanan diğer kavramlar olarak tespit edilmiştir. Türkçe ders kitabında yer alan atasözlerinde vurgulanan kavramların öğretim programlarında yer alan kök değerlerden (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverliktir) (MEB, 2019) bir kısmını yansıtması bu değerlerin aktarılmasında atasözlerinin bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı 4 sınıf kazanım ve açıklamaları incelendiğinde dört temel dil becerisinden biri olan okuma becerisine yönelik kazanımlar altında söz varlığına yönelik “Deyim ve atasözlerinin metnin anlamına katkısını kavrar” ifadesi ile atasözleri ve deyimlerin bilişsel düzeyin kavrama basamağına yönelik olduğu vurgulanmaktadır. Oysa yaratıcılığı bilişsel bir düşünme süreci ve mantıklı bir olgu olarak değerlendiren araştırmacılar, yaratıcılığı bir kişinin zekâ ve mantığını özgün, üretime dönük olarak ortaya koyması şeklinde açıklamaktadır (Aslan, 2001). Türkçe öğretimi bir beceri kazandırma sürecini ifade etmektedir. Beceriler uygulamalarla geliştirilebilirler. Yaratıcılık bağlamında uygulamalara yer vermeyen bir öğretimin istenen nitelikte bir beceri kazandırması beklenemez (Ünveren-Kapanadze, 2018).

Sonuç olarak İlkokul Türkçe 4. sınıf ders kitabındaki atasözlerinin içerisinde yaratıcılığı destekleyen 12, yaratıcı düşünme sürecine engel teşkil eden 2, nötr (ilişkisiz) olarak değerlendireceğimiz 12 atasözü kullanılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda İlkokul Türkçe 4. sınıf ders kitabında yer alan atasözlerinin yaratıcılık açısından değerlendirildiğinde gerek atasözlerinin içerdiği anlamlar gerekse atasözleri ile ilgili

etkinliklerin yerine getirilmesi sürecinde yaratıcılığa ve yaratıcı düşünmeye oldukça az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Araştırmada elde edilen veriler ışığında yaratıcılığı ve yaratıcı düşünmeyi destekleyen anlamlara sahip atasözlerinin sayısının artırılması önerilmektedir. Ayrıca tüm temalarda atasözlerinin yer aldığı metinler ya da etkinliklerin yer alması önerilmektedir. Türkçe derslerinde hedefler çoğunlukla edebi metinler üzerinden kazandırılmaya çalışılmaktadır. Öğrenciler ders içinde ya da dışında okudukları sayesinde farklı duygu, düşünceleri fark etme, görme, ön bilgileri ile ilişkilendirme imkânı bulurlar. Metinlerde geçen kahramanların hayatlarını tanır, sorunlarıyla yüz yüze gelir, sorunlara getirilen çözümleri değerlendirirler. Böylece öğrencilere başkalarına tecrübelerinden öğrenme fırsatları sunan metinler aynı zamanda eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünmenin de ortaya konmasına fırsatlar sunmaktadır (Temizkan, 2011). Atasözleri kitaplarda metin içinde ya da etkinlikler kısmında kullanıldığında anlamları metnin diğer kısımları ile ilişkilendirilerek çözülebilir (Sağlam, 2001). Atasözlerinin öğretimi Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alsa da kitaplarda yer alan etkinliklerin incelendiğinde yeterli etkinlikler olmadığı görülmektedir. Bu durumun giderilmesi için farklı etkinlikler ve yöntemler kullanılmalıdır (Kazıcı, 2008). Etkinlikler kısmında yer alan atasözlerinin öğretiminde karikatürlerden yararlanılabilir. Ayrıca öğrencilerden atasözlerinin anlamlarına yönelik özgün karikatürler çizmelerini istemek hem yaratıcılıklarını ortaya koymalarına hem de atasözlerinin anlamlarını kalıcı şekilde öğrenmelerine imkân tanıyacaktır (İşcan, 2011).

Kaynakça

- Akinmade, C. A. (2012). The decline of proverbs as a creative oral expression: A case study of proverb usage among the Ondo in the South Western part of Nigeria. *AFRREV LALIGENS: An International Journal of Language, Literature and Gender Studies*, 1(2), 127-148.
- Aktamış, H., & Ergin, Ö. (2006). Fen eğitimi ve yaratıcılık. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 77-83.
- Altaylı, S. (2010). Atasözleri ve deyimler arasındaki farklar. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, (25), 125-134.

- Armstrong, C. (2021). Key Methods Used in Qualitative Document Analysis. *OSF Preprints*, 1-9.
- Aslan, A. (2001). Kavram boyutunda yaratıcılık. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(16), 15-21.
- Ataşçi, A. (2020). *İlkokul Türkçe 4. sınıf Türkçe ders kitabı*. Koza Yayınları.
- Aykaç, M., & Çetinkaya, G. (2013). Yaratıcı drama etkinliklerinin Türkçe öğretmen adaylarının konuşma becerilerine etkisi. *Turkish Studies*, 8(9), 671-682.
- Bağcı, H. (2010). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin atasözleri ve deyimleri algılama düzeyi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 91-110. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5503>
- Baş, B. (2002). Türkçe temel dil becerilerinin öğretiminde atasözlerinin kullanımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(12), 60-68.
- Batur, Z. & Soyuçok, M. (2019). Atasözlerinde eleştirel düşünme unsurları: Türkçe ders kitapları. *Folklor/Edebiyat*, *Folklor/Edebiyat*, 1119-1132. <https://doi.org/10.22559/folklor.1004>
- Baw, S. S. (2010). Proverbs and sayings: a medium for critical thinking. *Galaxy*, March, 2010. 12-16. <https://repository.au.edu/server/api/core/bitstreams/e1326701-35d5-43ae-8b80-eed1f453320a/content>
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <http://dx.doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Bulut, M. (2013). Türkçe eğitim ve öğretiminde dil ve kültür aktarımı aracı olarak atasözleri ve deyimlerin önemi. *Turkish Studies*, 8(13), 559-575. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5993>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Ceylan, A., & Savi, F. Z. (2003). Örgütsel yaratıcılığı etkileyen faktörler üzerine bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 151- 175.
- Ceylan, F. (2021). Türk kültüründe iknanın atasözleri bağlamında incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 45, 347-362. <https://doi.org/10.52642/susbed.929900>
- Creswell, J. W. (2013). Nitel araştırma yöntemleri. *Qualitative research methods*. (M. Bütün ve S.B. Demir, Çev.). Siyasal.

- Demir, T. (2013). Türkçe eğitiminde yaratıcı yazma becerisini geliştirme ve küçürek öykü. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 343-357. Retrieved from: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19551/208390>
- Demir, T. (2018). Türk atasözlerinin Türkiyedeki bilimsel etik eksikliğindeki yeri. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, 4, 54-71.
- Dik, T. (2010). Atasözlerinde adil dünya inancı. *Milli Folklor Dergisi*, 11(88), 28-32.
- Esen, S., & Yılmaz, E. (2011). Türk atasözleri ve deyimlerinde girişimcilik olgusu (Sosyo Ekonomik Açıdan Bir Bakış). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), 249-258.
- Girmen, P. (2013). Türkçe eğitiminde atasözleri ve değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 117-142.
- Gümüşoğlu, F. (2008). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Toplum ve Demokrasi*, 2(4), 39-50.
- Harbi, K., & Yaşar-Uğurlu, Ö. (2018). Girişimcilik olgusunun Türk atasözlerinde içerik analizi yöntemiyle incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(41),128-146.
- İşcan, A. (2011). Anlam bilgisi konularının öğretimi. *Turkish Studies*, 6(2), 503-522. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.2108>
- Kaban, A., & Bulut, A. (2020). Atasözleri ve deyimlerin çoklu ortam materyalleriyle somutlaştırılmasının okul öncesi eğitime etkisi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(30), 2684-2709. <https://doi.org/10.26466/opus.776956>
- Karaçelik, S. (2009). *Okul öncesi öğretmenleri ve öğretmen adaylarının yaratıcı düşünme beceri düzeylerinin incelenmesi* (Yayın No. 235313) [Yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Karakuş, M. (2001). Eğitim ve yaratıcılık. *Eğitim ve Bilim*, 3-7.
- Kazıcı, E. (2008). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde deyim ve atasözlerinin öğretiminde dramatizasyon yönteminin etkililik düzeyi* (Yayın No. 219180) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Keklik, S. (2015). Atasözlerinin öğretimine ilişkin bir öneri: Atasözlerinin anlamlarına göre derecelendirilmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(12), 32-48.

- Marni, S., Aliman, M., Septia, E., & Alfianika, N. (2019). Minangkabau Proverb: Stimulating High School Students' Critical Thinking and Spatial Thinking. *International Conference on Education, Language, and Society*, 1, 660–666. <https://doi.org/10.5220/0009094906600666>
- Maxwell, J. A. (2008). Designing a qualitative study. *The SAGE Handbook of Applied Social Research Methods*, 2, 214-253. <https://doi.org/10.4135/9781483348858>
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar)*. Mayıs 29, 2021 tarihinde mufredat.meb.gov.tr: Erişim adresi: <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02-T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf>
- Načisčione, A. (2020). Proverbs in the system of language and their creative use: A cross-cultural view. *Culture Crossroads*, 16(1), 4-15. <http://dx.doi.org/10.55877/cc.vol16.83>
- O'Rourke, S., & Ellis, J. (2010). Netherlandish Proverbs and Girl with a Pearl Earring: Using images to spark creativity in a first year introduction to creative writing module. *TEXT*, 14(1), 1-13.
- Sağlam, M. Y. (2001). Atasözleri ve deyimlerde imgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(1), 45-51.
- Semerci, Ç. (2004). İlköğretim Türkçe ve matematik ders kitaplarını genel değerlendirme ölçeği. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(1), 49-54.
- Senemoğlu, N. (2009). *Yaratıcılık ve Öğretmen Nitelikleri*. Erişim adresi: <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~n.senem/makaleler/yaratici.htm>
- Tanggaard, L. (2013). The sociomateriality of creativity in everyday life. *Culture & Psychology*, 19(1), 20–32. <https://doi.org/10.1177/1354067X12464987>
- Tekşan, K. (2012). Atasözlerinin dil öğretiminde kullanılabilirliği. *Türklük Bilimi Dergisi*, (31), 301-322.
- Temizkan, M. (2010). Türkçe öğretiminde yaratıcı yazma becerilerinin geliştirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 621-643.
- Temizkan, M. (2011). Türkçe öğretiminde yaratıcı düşünmeyi geliştirme bakımından Nasrettin Hoca fıkraları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 195-223.

- Tenekeci, M., & Dursun, H. (2019). 2018-2019 Eğitim öğretim yılında 6. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarına yönelik öğretmen görüşleri. *Al-Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(4),1-12.
- Tepeli, Y., & Tekşan, K. (2012). Atasözlerinin dil bilgisi öğretiminde kullanılabilirliği. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 223-236.
- Turhan-Tuna, S. (2014). Yabancı öğrencilere Türkçe öğretiminde Türk kültür elçisi olan "atasözler"inin kullanımı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-10. <https://doi.org/10.21666/mskuefd.55151>
- Utebaev, T., SarsenbaevaZ. Linguoculturological Analysis of Proverbs //Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities. –2021. –T. 1. –No. 1.5 Pedagogical sciences. <https://berlinstudies.de/index.php/berlinstudies/article/view/80>
- Ünveren- Kapanadze, D. (2018). Dil ve kültür aktarımında işlevsel bir araç olarak ders kitapları: Türkçe ders kitapları örneği. *Turkish Studies Educational Sciences*, 13(27),1575-1592. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14396>
- Wach, E. (2013). *Learning about qualitative document analysis*. Erişim adresi: <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/2989/PP%20InBrief%2013%20QDA%20FINAL2.pdf?sequence=4>
- Wang, A. Y. (2012). Exploring the relationship of creative thinking to reading and writing. *Thinking Skills and Creativity*, 7(1), 38-47. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tsc.2011.09.001>
- Westwood, R., & Low, D. R. (2003). The multicultural muse: Culture, creativity and innovation. *International Journal of Cross Cultural Management*, 3(2), 235–259. <https://doi.org/10.1177/14705958030032006>
- Yaşar, O., & Öрге-Yaşar, F. (2010). Orta Karadeniz Bölümü illeri atasözleri ve deyimlerinde coğrafik unsurlara ilişkin karşılaştırılmalı bir yaklaşım. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11), 586-598.
- Yazıcı, E., Belen, H. B., Yaman-Baydar, I., Aksu, G., & Okutan, N. Ş. (2019). Öykü temelli etkinliklerin çocukların yaratıcılık becerilerine etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 226-249. <https://doi.org/10.17984/adyuebd.487001>
- Yeşilyurt, E. (2020). Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme: Tüm boyut ve paydaşlarıyla kapsayıcı bir derleme çalışması. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(25), 3874-3915. <https://doi.org/10.26466/opus.662721>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.